

Tussen die 8ste juni nu, waarop de ultimatieve nota van de Commissie-Generaal in feite, zij het niet duidelijk, door de Republiek was afgewezen en de 20ste juli waarop de Eerste Politionele Actie begon, verliepen nog precies zes weken – het is een periode geweest van oplopende spanning, waarin de ene nota op de andere volgde en telkens weer ò in Den Haag, ò in Batavia, ò in Djokjakarta koortsachtig beraad plaatsvond. Londen en Washington deden hun uiterste best om een gewapende botsing te voorkomen. Washington ging daarbij zo ver dat het op de 28ste juni, toen het kabinet-Beel op het punt stond, van Mook en generaal Spoor te machtigen om het offensief in te zetten (het zou op 1 juli van start gaan), deed weten dat, als Nederland en de Republiek samen tot de vorming van een federale regering overgingen en als de Republiek wilde erkennen dat in de overgangstijd de soevereiniteit over de archipel bij Nederland berustte, de Verenigde Staten bereid waren tot grootscheepse financiële hulp voor de reconstructie van Indonesië – dat aanbod leek zozeer een ondersteuning te zijn van het Nederlandse standpunt dat het offensief werd afgeblazen. Uitsstel was dat waarvan evenwel geen afstel kwam.

Op de gewisselde nota's en de gevoerde besprekingen willen wij hier niet ingaan – wat wij willen onderstrepen is dat in de bedoelde periode door Nederland in wezen gevergd werd dat de Republiek haar identiteit zou prijsgeven en dat zulks door de Republiek werd geweigerd. Sommigen in de Republiek, onder wie premier Sjahrir, wilden het uiterste doen om een gewapende botsing te voorkomen – anderen, onder wie Soekarno en opperbevelhebber Soedirman, meenden dat men het beleid niet door vrees voor die botsing moest laten bepalen. Er was dus in de Republiek aan de top een ruime mate van verdeeldheid.

Niet zo aan Nederlandse kant. Los nog van de dreiging die van de financieel-economische factoren uitging, werd de situatie in de enclaves op Java en Sumatra die, alle met vluchtelingen volgestroomd, min of meer belegerde vestingen waren, als ondragelijk ervaren. En waar waren die enclaves het gevolg van? Louter van de onwilligheid van de Republiek om zich in de Nederlandse conceptie te schikken – zij *moest* en *zou* het hoofd buigen! En het internationale aspect waarop met klemmende waarschuwingen was gewezen, werd uit het oog verloren door dezelfde die die waarschuwingen hadden geuit.

In Batavia was de militaire leiding een overtuigd voorstandster van een gewapend ingrijpen. Het bestand waartoe in oktober '46 in beginsel was besloten en dat in februari '47 door Soedirman was aanvaard, was talloze malen geschonden – had de Republikeinse delegatie haar beklag